

О.В. Ульянченко, д-р екон. наук, професор

О.В. Бухало, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В Докучаєва

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті визначено основні напрями інноваційного та інвестиційного розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах глобалізаційних процесів, де основним джерелом підвищення прибутку є не конкуренція, а кооперація та співпраця. Визначено, що високоефективними є багатофункціональні кооперативи. Доведено, що організація глобальних обслуговуючих кооперативів є запорукою їх успіху, наведено переваги глобальних над звичайними. Встановлено, що використання проектного менеджменту при організації обслуговуючих кооперативів забезпечить формування ефективної його організаційної структури, забезпечить формулювання чіткої цілі та визначить можливі ризики. Визначено основні складові проектного підходу, наведено його переваги над операційними. Також доведено, що завдяки ефективно спланованому процесу управління ресурсами можливе досягнення поставлених цілей кооперації.

Ключові слова: *інновації, інвестиції, розвиток, обслуговуючи кооперативи, кооперація, сільське господарство, глобалізація.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної епохи глобалізації ринкової економіки відбувається еволюція економічної системи підприємства, де основним джерелом підвищення прибутку є не конкуренція, а кооперація та співпраця [1]. Розвиток обслуговуючої кооперації є одним з напрямів ринкової трансформації у сільському господарстві. За останні роки значно зросла кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що пояснюється як державною політикою, спрямованою на підтримку кооперативного руху, так і необхідністю об'єднання дрібних сільськогосподарських товаровиробників в умовах жорсткої конкуренції на ринку [2].

У сучасних умовах актуальним є створення глобальних кластерів обслуговуючих кооперативів задля посилення господарського ефекту. Таким чином, створення обслуговуючих кооперативів сільського

господарства із залученням іноземних інвестицій і використанням інноваційного підходу, що є одним із джерел внутрішньої конкуренції, дає можливість адаптації вітчизняної економіки до світового інвестиційного процесу. Організація і створення саме таких обслуговуючих кооперативів забезпечить інноваційно-інвестиційний розвиток економіки країни та сприятиме розвитку дрібного приватного сектора на селі, підвищенню рівня життя і доходів сільського населення. Тому, питання інноваційно-інвестиційного розвитку обслуговуючих кооперативів на засадах проектного менеджменту є безпосередньо актуальним, оскільки тільки завдяки ефективно спланованому процесу управління ресурсами можливе досягнення поставлених цілей кооперації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження інноваційного і інвестиційного розвитку обслуговуючих кооперативів присвячені праці: В. Зіновчука, М. Туган-Барановського, М. Маліка, О. Пантелеймоненко, Г. Черевко та ін. [1, 3, 5]. Вивченню процесів використання проектного менеджменту в сільському господарстві, зокрема в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах, присвячені праці В. Нелепа, О. Онищенко, С. Покропивного, О. Ульянченка О. Шпичака [7]. Враховуючі важливість і фундаментальність проведених досліджень, недостатньо дослідженими залишається питання важливості і необхідності проектного менеджменту у інноваційно-інвестиційному розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Формулювання цілей статті. Обґрунтування теоретико-методологічних основ інноваційно-інвестиційного розвитку обслуговуючих кооперативів на засадах проектного менеджменту.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сільськогосподарська кооперація в Україні представлена обслуговуючими та виробничими кооперативами відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР [4]. Вважаємо необхідним дослідити саме обслуговуючі кооперативи, оскільки в контексті глобалізаційного розвитку такі утворення набувають все більшої актуальності і привабливості з інвестиційної точки зору.

Дослідження показують, що розвиток обслуговуючих кооперативів сільського господарства відбувається дещо повільними темпами. Так, протягом 2000–2016 рр. кількість зареєстрованих обслуговуючих кооперативів збільшилася з 447 до 1 026 одиниць. Проте це збільшення відбувалося зі значними коливаннями. За даними Мінагрополітики, кількість виробничих сільськогосподарських кооперативів скоротилась з 1307 у 2012 році до 993 у 2016 році. Із 1022 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, зареєстрованих станом на 1 січня

2017 року, по факту працювало лише 613: з обробітку землі та збирання врожаю – 147 (24,1 %), молочарських – 179 (28,2), м'ясних – 16 (2,9), плодоовочевих – 66 (10,0), зернових – 34 (4,6) та з надання інших послуг – 171 (30,2 %) [2].

Встановлено, що найбільш ефективними є багатофункціональні кооперативи. Тому, на нашу думку, актуальності набуває питання створення глобальних обслуговуючих кооперативів (кластерів). В основі політики таких об'єднань повинна бути реалізація інноваційних стратегій галузі сільського господарства різних рівнів – національного, регіонального та внутрішнього. Важливе місце на даному етапі має організаційна структура, що дозволяють поєднати і скоординувати всі рівні інноваційної політики, що забезпечить концентрацію ресурсів і створення сприятливого середовища, необхідних для економічного прориву у вигляді інновацій, підвищення конкурентоспроможності та продуктивності господарюючих суб'єктів галузі.

Таким чином, сучасний обслуговуючий сільськогосподарський кооператив повинен об'єднувати групу незалежних підприємств – інноваційних стартапів, малих, середніх і великих підприємств галузі (в Україні та за її межами), а також дослідницьких організацій – діючих в сільському господарстві і націлених на стимулювання інноваційної активності за допомогою інтенсивної взаємодії, спільного використання потужностей і обміну знаннями, компетенціями, забезпечення вкладу в трансферт технологій та інституційну співпрацю і поширення інформації між суб'єктами кооперативу. Особливими відмінностями таких кластерів є:

- географічна розташування сільськогосподарських організацій, трудових ресурсів, що володіють передовими знаннями та вміннями і підтримують інститути, які забезпечують зростання потоку знань між членами кооперативу;

- націленість на надання спектра спеціалізованих і специфічних послуг конкретному підприємству або групі підприємств галузі;

- наявність соціально-організаційного зв'язку, що встановлює зв'язок між різними учасниками інноваційного процесу (дослідними установами, підприємствами і державними органами);

- інтенсивні формальні і неформальні зв'язки, довіра, обмін інформацією, ноу-хау, технічними знаннями в межах обслуговуючого кооперативу, що веде до появи нових незапланованих супутніх технологій і несподіваних ідей, бізнес-концепцій, які забезпечують підвищення інноваційної продуктивності.

Досліджено, що організація зазначених кооперативів потребує великих капіталовкладень для сучасного будівництва та придбання

обладнання. В сучасних умовах функціонування сільськогосподарських підприємств дуже важко акумулювати такі кошти без залучення інвестицій ззовні. Таким чином, створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та забезпечення його діяльності, за своєю суттю, є інвестиційним проектом з розвитку інфраструктури аграрного ринку [6]. Тому, необхідним є використання основних прийомів проектного менеджменту при організації і проектуванні обслуговуючого кооперативу сільського господарства. Використання проектного менеджменту дозволить інтегрувати всі види діяльності щодо прийняття управлінських рішень в єдиний ланцюжок, при якому кожна з функцій розглядається у взаємозв'язку з іншими, а не окремо. Що дозволяє сфокусувати увагу на взаємозв'язку окремих дій, кожна з яких в свою чергу є процесом. Таким чином, управління проектом представляється як динамічними, такими, що змінюються в просторі і часі, пов'язаними між собою управлінськими функції, метою яких є реалізація місії – рішення проблем і завдань обслуговуючого кооперативу. Кожний такий проект передбачає створення стратегії його реалізації. Так, проектний менеджмент саме займається цими питаннями, на його засадах формується основи проекту: місія, мета, члени, проміжні цілі, необхідні ресурси, матеріали та способи їх отримання, ринкова поведінка і позиції на ринку. Аналіз економічного змісту такого проекту дозволяє виявити особливості та протиріччя, які впливають на стан розвитку інфраструктурної ланки в системі агропромислового підкомплексу.

Оскільки під час технологічної та інформаційної революції з постійно зростаючою швидкістю і складністю зміни бізнес-процесів діяльності на перший план професійного керівника виходить вміння здійснення і управління проектною роботою, тому процес менеджменту повинен здійснюватися підготовленими фахівцями в галузі управління, які формують організації (включаючи кластери) і керують ними шляхом постановки цілей і розробки планів їх досягнення. Менеджери, робота яких полягає в організації і керівництві зусиллями всього персоналу для досягнення цілей, забезпечують умови для продуктивної і ефективної праці зайятих в організації працівників і отримання результатів, відповідних цілям.

Використання проектного менеджменту дозволяє заощадити близько 30-40 % часу і до 75 % коштів, що витрачаються на здійснення проектів і програм. При цьому необхідні ресурси можуть бути зменшені до 75 %, а кількість помилок на 80 %. Підхід на засадах проектного менеджменту до організації обслуговуючих кооперативів дозволяє оптимально мобілізувати наявні ресурси для досягнення мети і має ряд переваг в порівнянні з

традиційною діяльністю. У той час як традиційна діяльність з організації, як правило, являє собою повторюваний процес, який виконується відповідно до існуючих процедур в межах установлених повноважень співвиконавців, проект являє собою разовий комплекс злагоджених заходів, направлений на досягнення мети проекту при заданих обмеженнях за якістю, ресурсам і часу.

Принципова різниця проектного підходу до управління від операційного менеджменту полягає в декількох ключових відмінностях: націленість на результат, а не підтримка дієздатності системи, готовність до змін і здатність оперативно на них реагувати, гнучка організаційна структура і необхідність зміни функціональних обов'язків в продовж життєвого циклу проекту. Все це дозволяє мобілізувати потенціал учасників проекту і направити їх зусилля на ефективне рішення поставленого завдання. Чітко вивірені проміжні цілі і регулярна оцінка проміжних результатів є дієвим стимулом та дозволяє порівнювати успішність абсолютно різнотипних підрозділів, своєчасно заохочувати за успішну роботу, а обмеженість у часі не дозволяє знизити рівень вимог до управлінського персоналу та виконавцям [7].

Отже, проектний підхід до роботи над проектом з організації обслуговуючого кооперативу сільського господарства, якісне формування інвестиційної пропозиції відповідно до міжнародних стандартів істотно підвищує шанси на його реалізацію. Організований обслуговуючий кооператив на засадах проектного менеджменту забезпечить його ефективність, оскільки всі фактори будуть враховані при реалізації проекту.

Отже, створення запропонованого глобального обслуговуючого кооперативу на засадах проектного менеджменту, забезпечить якість послуг у сільському господарстві, надасть можливість використання передових технологій та наукових розробок, визначить інвестиційну привабливість в умовах глобалізаційних перетворень.

Висновки. В ході дослідження встановлено, що впровадження проектного менеджменту, а також розуміння цілей і необхідність системи управління проектами показує рівень розвитку. Оскільки розвиток обслуговуючих кооперативів є пріоритетним напрямком дослідження у зв'язку з вимогами ринку, необхідним є формування потужних кооперативів з великим спектром послуг. Проектний підхід як механізм ефективного управління інвестиційною діяльністю дозволяє провести оцінку фінансово-економічної і соціальної ефективності організації обслуговуючих кооперативів в сільському господарстві, представити проект в стандартизованому та привабливому вигляді, забезпечити

грамотне і планомірне виконання робіт за проектом з урахуванням ключових обмежень, ефективного використання ресурсів проекту і їх розподіл, розподілити сфери відповідальності в рамках проекту, найпродуктивнішим чином завершити його, і використовувати отриманий досвід при роботі над наступними проектами з організації обслуговуючих кооперативів сільського господарства.

Бібліографічний список: 1. Костирко І.Г. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як чинник сприяння розвитку сільських територій / І.Г. Костирко Н.А. Цимбаліста // Вісник ЖДТУ, Сер «Екон. науки». – 2014. – № 2 (68). – С. 268-273. 2. Офіційний сайт міністерства аграрної політики та продовольства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>. 3. Попов Ю.И. Управление проектами / Ю.И. Попов, О.В. Яковенко // Учебное пособие. – М.: ИНФРВ-М, 2010. – 208 с. 4. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. (у редакції Закону від 20 листоп. 2012 р. № 5495-VI) // ВВР України. – 1997. – № 39. – Ст. 261. 4. Туган-Барановський М.И. Социальные основы кооперации / М.И. Туган-Барановський. – М.: Экономика, 1989. – 496 с. 5. Инновационные кластеры – региональный масштаб и глобальный эффект. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://articlekz.com/article/8757>. 6. Управління проектами: навч. посібник / за ред. О.В. Ульянченка та П.Ф. Цигікала. – Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2010. – 522 с. 7. Project Management in Agricultural Extension. – National Institute of Agricultural Extension Management,- MANAGE, 2013. – 106 p.

А.В. Ульянченко, Е.В. Бухало. Инновационно-инвестиционной развитие обслуживающих кооперативов на основе проектного менеджмента. В статье определены основные направления инновационного и инвестиционного развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов в условиях глобализационных процессов, где основным источником повышения прибыли является не конкуренция, а кооперация и сотрудничество. Определено, что высокоэффективными являются многофункциональные кооперативы. Доказано, что организация глобальных обслуживающих кооперативов является залогом их успеха, приведены преимущества глобальных над обычными. Установлено, что использование проектного менеджмента при организации обслуживающих кооперативов обеспечит формирование эффективной его организационной структуры, обеспечит формулировки четкой цели и определит возможные

риски. Определены основные составляющие проектного подхода, приведены его преимущества над операционными. Также доказано, что благодаря эффективно спланированном процесса управления ресурсами возможно достижение поставленных целей кооперации.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, развитие, обслуживая кооперативы, кооперация, сельское хозяйство, глобализация.

O.V. Ulyanchenko, O.V. Bukhalo. Innovative and investment development of serving cooperatives on the basis of project management.

The article defines the main directions of innovative and investment development of agricultural service cooperatives in the conditions of globalization processes, where the main source of increase of profit is not competition, but cooperation and cooperation. The development of service cooperatives is one of the areas of market transformation in agriculture. In recent years, the number of agricultural service cooperatives has increased significantly, which is explained both by the state policy aimed at supporting the cooperative movement and by the need for the association of small agricultural producers in the face of severe competition on the market. In today's conditions, the creation of global clusters of service cooperatives is urgent in order to strengthen the economic effect. Thus, the creation of service cooperatives in agriculture with the attraction of foreign investments and the use of an innovative approach, which is one of the sources of internal competition, makes it possible to adapt the domestic economy to the world investment process. It is determined that multifunctional cooperatives are highly effective. It is proved that the organization of global service cooperatives is a guarantee of their success, the advantages of global over conventional ones are given. It was established that the use of project management in the organization of service cooperatives will ensure the formation of an effective organizational structure, will ensure the formulation of a clear goal and identify possible risks. The main components of the project approach are determined, its advantages over operational ones are given. It has also been proven that due to the efficiently planned resource management process, it is possible to achieve the objectives of cooperation.

Key words: innovation, investment, development, servicing cooperatives, cooperation, agriculture, globalization.

Стаття надійшла до редакції: 20.10.2017 р.